

Opgesteld door: Femke van Glansbeek-Timmermans (Kennismakelaar Kennisrotonde)
Vraagsteller: docent en bpv-coördinator, mbo instelling
Geraadpleegde expert(s): Loek Nieuwenhuis en Haske van Vlokhoven (Kenniscentrum
Kwaliteit van Leren, HAN).

Referentie: Kennisrotonde. (2018). *Hoe ziet een goede voorbereiding op beroepspraktijkvorming voor mbo- studenten niveau 3 en 4 eruit, opdat deze bijdraagt aan de onderlinge afstemming tussen student, school en werkplek?* (KR.374). Den Haag: Kennisrotonde.

18 juni 2018

Vraag

Hoe ziet een goede voorbereiding op de beroepspraktijkvorming (bpv) voor mbo studenten niveau 3 en 4 eruit, opdat deze bijdraagt aan de onderlinge afstemming tussen student, school en werkplek?

Kort antwoord

Voorbereiden op de beroepspraktijkvorming (bpv) begint voor de opleiding al voordat de student aan de bpv begint: opleiding en werkplek hebben helder voor ogen en met elkaar afgestemd wat de doelstelling van de bpv is en hoe deze wordt vormgegeven. Het is belangrijk studenten in de voorbereiding te ondersteunen bij het formuleren van leerdoelen en bijpassende werkvormen, het begrijpen van de verbinding tussen bpv en curriculum, het leren kennen van het werkveld en het leren leren. Daarnaast is het van belang dat opleiding en werkveld aandacht besteden aan het realiseren van een goede match tussen student en werkplek.

Toelichting antwoord

Inleiding

Werkplekleren vormt een belangrijk onderdeel van alle curricula van het beroepsonderwijs. In het middelbaar beroepsonderwijs is werkplekleren wettelijk verankerd in de beroepspraktijkvorming (bpv). Hoe opleidingen de bpv moeten vormgeven is niet bij wet vastgelegd, dat wordt aan de praktijk overgelaten. Wel is er de "Handreiking verbeterplan bpv 2016-2018" (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en

Wetenschap, 2016), waarin staat: "De opleiding bereidt de studenten en leerbedrijven voldoende voor op de beroepspraktijkvorming, zorgt voor een passende plaatsing en werkinhoud, maakt voldoende afspraken met het leerbedrijf over hun begeleiding, volgt en bewaakt de uitvoering van de afspraken en zorgt voor reflectie op de leerervaringen." Een blauwdruk voor een optimale inrichting en organisatie van werkpleklers bestaat echter niet (Hoeve & Van Vlokhoven, 2017). Een recente review van Nieuwenhuis, Hoeve, Nijman en Van Vlokhoven (2017) leverde wel een set van regels op voor het ontwerp van werkpleklers.

Deze review liet echter ook zien dat specifiek over de voorbereiding op werkpleklers weinig onderzoeken zijn gepubliceerd. In dit overzicht trachten we toch een aantal elementen uit te werken waarvan we weten dat ze belangrijk zijn voor die voorbereiding (deze zijn veelal gebaseerd op de review van Nieuwenhuis et al., 2017[1]).

Doelen bpv en bijpassende werkvormen

Het draait voor studenten in de bpv niet alleen om het toepassen en verder ontwikkelen van kennis en vaardigheden, maar ook om participatie: het leren van de cultuur en specifieke morele principes van het beroep (zie bijvoorbeeld Benner, 2015). Daarmee zijn aan werkpleklers drie doelen verbonden: oriëntatie op het beroep, acquisitie van competenties en vaardigheden, en participatie in een beroepsdomein. In de voorbereiding op de bpv moet duidelijk worden welke doelen aan een bepaalde bpv-periode worden verbonden. En hoe de verschillende bpv-periodes op elkaar voortbouwen. Zowel de student als andere bij de bpv betrokken partijen zouden dit moeten weten.

Bij verschillende doelen horen verschillende werkvormen. Als de doelstelling oriëntatie is, dan is meewerken met een werknemer minder voor de hand liggend en is bijvoorbeeld het maken van een bedrijfsprofiel een passende bpv-opdracht, omdat de student dan in korte tijd een goed inzicht krijgt in het bedrijf. Is de doelstelling participatie, dan is meewerken en daarop achteraf reflecteren voor de hand liggend: de logica van werkprocessen is daarbij leidend, interventies vanuit de onderwijslogica zijn dan minder geschikt (Nieuwenhuis & Van Woerkom, 2006; zie ook Nieuwenhuis et al., 2017).

Vorbereiding op werkveld

Het is belangrijk studenten niet alleen voor te bereiden wat betreft de doelen en (kern)taken waaraan ze gaan werken in de bpv, maar ook op de wereld van het werkveld. Bijvoorbeeld door in een voorbereidingsprogramma mensen uit het werkveld op school uit te nodigen en hen te betrekken bij onderdelen of opdrachten in het voorbereidingsprogramma. Sommige opleidingen zetten ook andere studenten (bijvoorbeeld ouderejaars) in tijdens het voorbereidingsprogramma op de bpv, om ervaringen te delen en studenten beter voor te bereiden op wat er in een bepaalde bpv-periode belangrijk is, en hen te enthousiasmeren (Nieuwenhuis et al., 2017).

Samenwerking met werkveld

In de voorbereiding en ook tijdens de bpv is de samenwerking en het contact tussen opleiding en werkveld belangrijk. Bedrijven geven vaak aan dat ze onvoldoende op de hoogte zijn hoe de opleiding in elkaar zit en wat de plaats van de stage is in de opleiding. Een goede afstemming en goed contact met het werkveld hierover zijn van belang. Onderwerpen van gesprek, zijn: de plaats van bpv in het curriculum, leerdoelen voor de

student, opdrachten en werkvormen die aan bod komen, assessment / toetsing en begeleiding door werkplek en opleiding (Nieuwenhuis et al., 2017).

Verbinding bpv met curriculum

Voor studenten is niet altijd helder, dat het schoolprogramma en het bpv-programma onderdeel uitmaken van hetzelfde curriculum. Zij beschouwen de bpv regelmatig als "werken" en school als "leren". Het helpt dan ook om studenten te wijzen op het feit dat ze tijdens de bpv ook aan het leren zijn. Het is aan te raden in de voorbereiding een duidelijke verbinding tussen het schoolprogramma en het bpv-programma te maken (Nieuwenhuis et al., 2017).

Leervaardigheden studenten

Volgens Jossberger (2011) moeten studenten worden geholpen bij het leren leren en kan zelfregulatie hierbij als hefboom werken. Bij zelfregulatie weet je wat er nodig is om een taak succesvol uit te voeren (je plant, je monitort, en je evalueert) en tegelijkertijd ben je in staat om naar je eigen competentie-ontwikkeling te kijken: wat leer je waarvan, waar kan je wat leren, en wat moet je nog beter in je vingers krijgen (Van Vlokhoven & Klarus, 2014)? Steeds meer opleidingen werken met leerdoelen voor de bpv die studenten zelf moeten formuleren. Het formuleren van leerdoelen is echter nog niet zo eenvoudig. In het tekstkader is een voorbeeld uitgewerkt van een methode die hierbij kan helpen: WISH. WISH is ontwikkeld in samenspraak met zowel werkveldpartners, verschillende opleidingen als praktijkgerichte onderzoekers en is voortgekomen uit een gezamenlijke wens om mbo-studenten beter voor te bereiden op het leren op de werkplek. WISH is het resultaat van een van de weinige projecten waarin serieus aandacht is besteed aan het voorbereiden van studenten.

WISH is een zelfregulatie methode die speciaal ontwikkeld is om mbo-studenten voor te bereiden op het leren op de werkplek. WISH staat voor Wens, Inbeelden, Struikelblokken en Handelen en combineert twee zelfregulatie mechanismen, namelijk mentaal contrasteren (MC) en het implementeren van intenties (II). MCII is veelvuldig effectief gebleken (o.a. Achtziger, Gollwitzer, & Sheeran, 2008; Adriaanse et al. 2010; Duckworth, et al. 2011; Gollwitzer, 1999; Henderson, de Liver, & Gollwitzer, 2008; McDaniel, Howard, & Butler, 2008; Parks-Stamm, Gollwitzer & Oettingen, 2007; Stadler et al., 2009; Webb & Sheeran, 2007) en zorgt voor o.a. een hogere doelnastreving en meer doelgericht gedrag, daarnaast verstrekt het de motivatie en het geloof in eigen kunnen. WISH is schatplichtig aan het experimentele werk van Oettingen en Gollwitzer (zie bijvoorbeeld: Gollwitzer & Oettingen, 2011; Oettingen & Gollwitzer, 2010) en is in de praktijk beproefd (Van Vlokhoven, Klarus, Van Merriënboer, & Nieuwenhuis (2014). De werkende mechanismes van WISH zijn gebaseerd op het idee dat je (mentaal) bent voorbereid op een (toekomstige) situatie waardoor het makkelijker wordt om te handelen, ook in situaties die lastig zijn.

WISH-en begint met een persoonlijke wens of doel [W]. In de tweede stap beeld je je in dat je je doel hebt bereikt. Je gaat even na, leeft je in, hoe die successituatie eruit zou kunnen zien [I]. Daarna ga je je na wat succes in de weg zou kunnen staan; welke struikelblokken zou je op je weg kunnen vinden? [S]. Tenslotte bedenk je voor elk struikelblok een oplossingsrichting: "als X gebeurt, dan kan ik Y doen" [H] (Klarus & van Vlokhoven, 2014). WISH-en kun je op papier doen, mondeling of in je hoofd.

Studenten leren WISH-en tijdens een voorbereidingsprogramma op school, waarna de praktijkbegeleider op de werkplek idealiter het stokje overneemt en de student met behulp van WISH zijn/haar stagedoelen laat formuleren, bijvoorbeeld per week of per dag.

(Voor meer informatie over WISH zie Klarus & Van Vlokhoven, 2014)

Matching

Een belangrijke voorwaarde voor het succes van werkpleklernen is dat de bpv-plek en de leerbehoeften en -mogelijkheden van de student op elkaar aansluiten. Zoals hierboven

beschreven is passende plaatsing een taak van de opleiding. Uit een verkennend onderzoek van Hermanussen & Christoffels (2017) naar matching blijkt dat de verschillende partijen, studenten, school, leerbedrijven, SBB, op hoofdlijnen hun eigen rol en taak kennen, maar dat de ideeën over de daadwerkelijke invulling – wat betreft kwaliteit en verantwoordelijkheid - uiteenlopen. Ook wordt verschillend gedacht over de voorwaarden voor een goede match. Zo letten studenten op voldoende ontwikkelmogelijkheden en de sfeer binnen het bedrijf, terwijl opleiders het accent leggen op de motivatie en sociale vaardigheden van de student. Stagecoördinatoren benadrukken het belang van een goede voorbereiding door alle partijen. SBB tot slot stelt dat bedrijven goed zicht moeten hebben op het ontwikkelstadium en de leerdoelen van de student enerzijds en de leermogelijkheden in het bedrijf anderzijds (Hermanussen & Christoffels, 2017).

Conclusie

Een bpv-voorbereidingsprogramma draagt bij aan het versterken van de motivatie, de inzet en het geloof in eigen kunnen van studenten. We kunnen de volgende tips meegeven voor een goede voorbereiding op de bpv:

- Besteed met studenten aandacht aan de leerdoelen van de bpv en de werkvormen die daarbij passen;
- Bereid studenten voor op 'de wereld van het werkveld';
- Maak aan studenten de verbinding van de bpv met het curriculum op school duidelijk;
- Besteed tijd aan de samenwerking en afstemming met het werkveld, zowel over de voorbereiding van de bpv als de bpv zelf;
- Besteed voldoende aandacht aan een goede match tussen student en leerwerkplek;
- Zet studenten in een leermodus voor ze de bpv ingaan door het leren leren te ondersteunen.

Geraadpleegde bronnen

Achtziger, A., Gollwitzer, P. M., & Sheeran, P. (2008). Implementation intentions and shielding goal striving from unwanted thoughts and feelings. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 34(3), 381-393. Te raadplegen op: <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0146167207311201>.

Adriaanse, M.A., Oettingen, G., Gollwitzer, P.M., Hennes, E.P., De Ridder, D.T. & De Wit, J.B. (2010). When planning is not enough: Fighting unhealthy snacking habits by mental contrasting with implementation intentions (MCII). *European Journal of Social Psychology*, 40, 1277-1293. Te raadplegen op: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1002/ejsp.730>.

Benner, P. (2015). Curricular and pedagogical implications for the Carnegie study 'Educating Nurses, a call for radical transformation'. In: *Asian Nursing Research*, 9, pp. 1-6. Te raadplegen op: [https://www.asian-nursingresearch.com/article/S1976-1317\(15\)00013-4/pdf](https://www.asian-nursingresearch.com/article/S1976-1317(15)00013-4/pdf).

Duckworth, A.L., Grant, H., Loew, B., Oettingen, G., & Gollwitzer, P.M. (2011). Self-regulation strategies improve self-discipline in adolescents: benefits of mental contrasting and implementation intentions. *Educational Psychology*, 31, 17-26. Te raadplegen op: https://kops.uni-konstanz.de/bitstream/handle/123456789/17105/gollwitzer_strategies.pdf?sequence=2.

Gollwitzer, P. M., & Oettingen, G. (2011). Planning promotes goal striving. In K. D. Vohs & R. F. Baumeister (Eds.), *Handbook of self-regulation: Research, theory, and applications* (2nd ed., pp. 162-185). New York: Guilford. Te raadplegen op: https://kops.uni-konstanz.de/bitstream/handle/123456789/17109/Gollwitzer_Planning.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Gollwitzer, P. M. (1999). Implementation intentions: Strong effects of simple plans. *American Psychologist*, Vol 54(7), 493-503. Te raadplegen op: https://kops.uni-konstanz.de/bitstream/handle/123456789/10101/99Goll_ImpInt.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Henderson, M. D., de Liver, Y., & Gollwitzer, P. M. (2008). The effects of an implemental mind-set on attitude strength. *Journal of Personality and Social Psychology*, 94(3), 396. Te raadplegen op: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.594.8553&rep=rep1&type=pdf>.

Hermanussen, J. & Christoffels, I. (2017). *Stagematching in het mbo. Verschillende perspectieven*. Den Bosch: ECBO. Te raadplegen op: <https://ecbo.nl/25102016/wp-content/uploads/2017/07/ecbo.17-263-Stagematching-in-het-mbo.pdf>.

Hoeve, A. & Van Vlokhoven, H. (2017). *Werkplekleren: Onmisbare 'inwijding' in het beroep*. Canon Beroepsonderwijs. Te raadplegen op: <http://www.canonberoepsonderwijs.nl/werkplekleren>

Jossberger, H. (2011). *Toward Self-Regulated Learning in Vocational Education: Difficulties and Opportunities*. PhD thesis, Open University, Heerlen. Te raadplegen op: http://dspace.ou.nl/bitstream/1820/3417/1/Proefschrift_Jossberger.pdf.

Klarus, R. & Van Vlokhoven, H. (2014). *WISH: Zelfregulatie als hefboom voor competentieontwikkeling*. WEBEDU. Artikelnummer EP124030002.

McDaniel, M. A., Howard, D. C., & Butler, K. M. (2008). Implementation intentions facilitate prospective memory under high attention demands. *Memory & Cognition*, 36(4), 716-724. Te raadplegen op: <https://link.springer.com/content/pdf/10.3758/MC.36.4.716.pdf>.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2016). *Handreiking verbeterplan bpv 2016-2018*. Te raadplegen op: <http://www.mboinbedrijf.nl/images/handreiking-verbeterplan-bpv.pdf>.

Nieuwenhuis, A.F.M. & Van Woerkom, M. (2006). Rationales achter werkplekleren. In: *Pedagogische Studiën*, (83)5, pp. 343-354. Te raadplegen op: <http://pedagogischestudien.nl/download?type=document&identificer=616716>.

Nieuwenhuis, L., Hoeve, A., Nijman, D-J. & Van Vlokhoven, H. (2017). *Pedagogisch-didactische vormgeving van werkplekleren in het initieel beroepsonderwijs: een internationale reviewstudie*. HAN, Kenniscentrum Kwaliteit van Leren, Nijmegen. Te raadplegen op: https://www.nro.nl/wp-content/uploads/2015/09/reviewwerkplekleren_405-15-710.pdf.

Oettingen, G., & Gollwitzer, P. M. (2010). Strategies of setting and implementing goals: Mental contrasting and implementation intentions. In J. E. Maddux & J. P. Tangney (Eds.), *Social psychological foundations of clinical psychology* (pp. 114-135). New York: Guilford. Te raadplegen op: [http://www.psych.nyu.edu/oettingen/Oettingen,%20G.,%20&%20Gollwitzer,%20P.%20M.%20\(2010\).%20In%20J.%20E.%20Maddux%20&%20J.%20P.%20Tangney%20\(Eds.\)%20.pdf](http://www.psych.nyu.edu/oettingen/Oettingen,%20G.,%20&%20Gollwitzer,%20P.%20M.%20(2010).%20In%20J.%20E.%20Maddux%20&%20J.%20P.%20Tangney%20(Eds.)%20.pdf).

Parks-Stamm, E. J., Gollwitzer, P. M., & Oettingen, G. (2007). Action control by implementation intentions: Effective cue detection and efficient response initiation. *Social Cognition*, 25(2), 248-266. Te raadplegen op: [http://www.psych.nyu.edu/oettingen/Parks-Stamm,%20E.%20J.,%20Gollwitzer,%20P.%20M.,%20&%20Oettingen,%20G.%20\(2007\).%20Action%20control%20by%20implementation%20intentions.pdf](http://www.psych.nyu.edu/oettingen/Parks-Stamm,%20E.%20J.,%20Gollwitzer,%20P.%20M.,%20&%20Oettingen,%20G.%20(2007).%20Action%20control%20by%20implementation%20intentions.pdf).

Stadler, G., Oettingen, G., & Gollwitzer, P.M. (2009). Physical activity in women: Effects of a self regulation intervention. *American Journal of preventive Medicine*, 36, 29-34. Te raadplegen op: https://www.psych.nyu.edu/gollwitzer/09_Stadler_Oettingen_Gollwitzer_Physical_Activity_in_Wom.pdf.

Van Vlokhoven, H., Van Merriënboer, J. & Nieuwenhuis, L. (2015). *Contributions to Learning at the Workplace: a Perspective of apprentices in Secondary Vocational Education and training*. IJRVET Conference, Bremen, September 3, 2015.

Van Vlokhoven, H., Klarus, R., Van Merriënboer, J. & Nieuwenhuis, L. (2014). *Improving learning in apprenticeships: the effect of Mental Contrasting with Implementation Intentions*. AERA conferentie, Philadelphia PA, 2-7 april 2014.

Van Vlokhoven, H. & Klarus, R. (2014). "De theorie achter WISH". In: R. Klarus & H. van Vlokhoven, *WISH: Zelfregulatie als hefboom voor competentieontwikkeling* (pp. 98-112) WEBEDU. Artikelnummer EP124030002.

Webb, T. L., & Sheeran, P. (2007). How do implementation intentions promote goal attainment? A test of component processes. *Journal of Experimental Social Psychology*, 43(2), 295-302. Te raadplegen op: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1348/014466607X267010>.

Meer weten?

Het BPV Protocol is [hier](#) te raadplegen.

Onderwijssector

MBO

Trefwoorden

Werkpleklersen, bpv, begeleiding

[1] In deze review zijn de gevonden artikelen beoordeeld op empirische kwaliteit/bewijslast aan de hand van de effectladder van Van Yperen & Veerman (2008). Zij hanteren 4 effectniveaus: (1) de interventie is goed beschreven; (2) de interventie is in theorie effectief, (3) de interventie is doeltreffend; en (4) de interventie is werkzaam. In de uiteindelijke selectie van artikelen hebben Nieuwenhuis et al. (2017) enkel die studies meegenomen met een score 3 of 4. Dat neemt niet weg dat er ook in de andere studies aanwijzingen zijn gevonden voor de invulling van een effectieve voorbereiding.